

SỰ THAM GIA CỦA CÔNG DÂN VÀO HOẠT ĐỘNG QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC TỪ THỰC TIỄN HUYỆN YÊN LẠC, TỈNH VINH PHÚC

TỔNG ĐĂNG HƯNG (*)
NGUYỄN THỊ HƯỜNG (**)

Tóm tắt: Bài viết phân tích, làm rõ các hình thức, phương thức tham gia của công dân vào hoạt động quản lý nhà nước từ thực tiễn huyện Yên Lạc, tỉnh Vĩnh Phúc; qua đó đề xuất giải pháp thu hẹp khoảng cách giữa quy định pháp luật với thực tiễn tham gia của công dân vào quản lý nhà nước ở cấp cơ sở hiện nay.

Từ khóa: Công dân; hoạt động quản lý nhà nước; huyện Yên Lạc; tham gia.

Abstract: This paper analyzes and clarifies the forms and methods of citizen engagement in state management activities from the practices in Yen Lac District, Vinh Phuc Province, and proposes the solutions to narrow the gap between legal regulations and current practice of citizen participation in state management at the grassroots level.

Keywords: Citizen; state management activities; Yen Lac district; engagement.

Ngày nhận bài: 19/02/2024 Ngày biên tập: 29/02/2024 Ngày duyệt đăng: 21/3/2024

1. Thực trạng tham gia của công dân vào hoạt động quản lý nhà nước tại huyện Yên Lạc, tỉnh Vĩnh Phúc

1.1. Về mức độ thông tin mà công dân được cung cấp bởi chính quyền

Qua khảo sát ý kiến của 200 người dân về việc cung cấp thông tin của chính quyền huyện Yên Lạc đến người dân (Pháp lệnh số 34/2007/PL-UBTVQH11 về thực hiện dân chủ ở xã, phường, thị trấn quy định 07 tiêu chí cơ bản thuộc nội dung “công khai để nhân dân biết”) cho thấy, 04 thông tin có tỷ lệ người dân nắm bắt được cao nhất là: thông tin về dự án cải tạo đường bê tông, rãnh thoát nước; thông tin về các dự án cải tạo, nâng cấp đường giao thông nội đồng; thông tin về kế hoạch vay vốn cho Nhân dân phát triển sản xuất; thông tin về kế hoạch cấp nước phục vụ tưới tiêu nội đồng. Nguyên nhân là do các thông tin này gắn liền với hoạt động sản xuất nông nghiệp, với đời sống hàng ngày của người dân địa phương, vì vậy được người dân chủ động tìm

kiếm. Các thông tin còn lại được ít người dân biết đến hơn là do thuộc nội dung công khai trong các văn bản được niêm yết tại trụ sở Ủy ban nhân dân (UBND), Hội đồng nhân dân (HĐND) huyện và cấp xã, không công khai qua hệ thống truyền thanh địa phương.

1.2. Về tham vấn công dân của chính quyền

Kết quả khảo sát thực tế cho thấy, chính quyền huyện tham vấn về tất cả các nội dung mà “Nhân dân tham gia ý kiến trước khi cơ quan có thẩm quyền quyết định” theo quy định. Tuy nhiên, không phải tất cả người dân địa phương đều được tham gia góp ý mà có sự lựa chọn đối tượng từ phía chính quyền địa phương. Hình thức tham vấn ý kiến được chính quyền huyện áp dụng khá đa dạng, nhưng chưa thu hút được đông đảo người dân tham gia. Mức độ tham gia của người dân mới chỉ dừng lại ở nêu ý kiến đóng góp về các vấn đề chính quyền tham vấn và được chính quyền thông báo đã tiếp thu hay không tiếp thu ý kiến của công dân, mà không được tham gia vào quá trình phân tích và sử dụng thông tin. Phương thức tham gia gián tiếp thông qua các cá nhân hoặc tổ chức đại diện được người

(*) TS; Học viện Hành chính Quốc gia

(**) ThS; Công ty giao hàng tiết kiệm

dân sử dụng khá phổ biến. Tâm lý e ngại, sự hạn chế về năng lực tham gia cũng ảnh hưởng lớn đến hiệu quả tham gia của người dân. Kết quả khảo sát cũng chỉ ra điều kiện cần để công dân tham gia tích cực vào việc chính quyền tham vấn ý kiến là phải có trình độ văn hóa và hiểu biết về kinh tế - xã hội.

1.3. Về mức độ cộng tác của người dân

Qua khảo sát cho thấy 100% số người được hỏi có tham gia thực hiện nếp sống văn hóa tại địa phương và tham gia xây dựng gia đình văn hóa, thôn văn hóa. Sự cộng tác giữa người dân và chính quyền địa phương trong việc thực hiện nếp sống văn hóa và xây dựng gia đình văn hóa, thôn văn hóa rất tích cực, bởi đây là những công việc trực quan, dễ phổ biến, dễ hiểu và dễ thực hiện, do đó nhận được sự hưởng ứng cao của người dân. Lý do được người dân đưa ra nhiều nhất là do họ không được mời tham gia hoàn thiện hương ước, quy ước thôn (85,3% người được hỏi lựa chọn). Tiếp đó là do người dân không hiểu nên không tham gia hoàn thiện hương ước, quy ước thôn (26,7% người được hỏi). Các lý do còn lại: do cán bộ, công chức (CBCCC) không biết khuyến khích người dân tham gia hoàn thiện quy ước thôn; không biết cách hoàn thiện hương ước, quy ước thôn; không quan tâm nên không tham gia hoàn thiện hương ước, quy ước thôn; cho đây là công việc của chính quyền nên không tham gia thực hiện và ngoài ra, còn có các lý do khác.

Qua khảo sát cho thấy, việc có tới 75,4% số người dân được hỏi không tham gia hoàn thiện hương ước, quy ước thôn, nguyên nhân là do hương ước của các làng, xã đã được công nhận theo Chỉ thị số 24/1998/CT-TTg ngày 19/6/1998 của Thủ tướng Chính phủ về việc xây dựng, thực hiện hương ước, quy ước của làng, bản, thôn, ấp, cụm dân cư và được tổ chức thực hiện cho đến nay. Năm 2010, thực hiện Chương trình mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới, các xã đã sửa đổi, bổ sung hương ước các làng cho phù hợp với tiêu chí văn hóa của Chương trình này. Việc thảo luận, đóng góp ý kiến cho dự thảo hương ước của từng làng được tổ chức bằng hình thức họp thảo luận ở tổ soạn thảo bao gồm trưởng thôn, một số cán bộ hưu trí, cựu chiến binh, trưởng tộc là những người có uy tín trong cộng đồng, sau đó

tiến hành biểu quyết thông qua tại hội nghị đại biểu hộ gia đình tại các làng, xã mà không gửi đến từng hộ gia đình để lấy ý kiến đóng góp.

Kết quả nêu trên cho thấy sự cộng tác giữa chính quyền và người dân huyện Yên Lạc trong thực hiện các công việc của địa phương là khá tích cực, đặc biệt là trong thực hiện nếp sống văn hóa và xây dựng gia đình văn hóa, thôn văn hóa. Đối với nội dung hoàn thiện hương ước, quy ước thôn, làng, sự cộng tác giữa chính quyền và người dân hạn chế hơn do tính chất đặc thù của hoạt động này. Sự cộng tác, phối hợp này chưa xuất phát từ nhu cầu tự thân của người dân (người dân chủ động đóng góp nguồn lực, tham gia thực hiện và điều phối việc thực hiện các công việc của địa phương), mà do chính quyền tác động (chính quyền vận động người dân cùng tham gia thực hiện).

1.4. Về mức độ tự quyết của người dân

Quyền tự quyết của người dân đối với các vấn đề ở địa bàn là một trong những quyền quan trọng đảm bảo sự chủ động và dân chủ trong đời sống của người dân. Việc tìm hiểu mức độ tự quyết của người dân huyện Yên Lạc đối với 04 nội dung Nhân dân bàn và quyết định trực tiếp theo quy định của Pháp lệnh số 34/2007/PL-UBTVQH11, gồm: 1) Mức đóng góp xây dựng giao thông nội đồng; 2) Mức đóng góp xây dựng giao thông thôn xóm; 3) Mức đóng góp xây dựng nhà văn hóa thôn, xóm; 4) Mức đóng góp các quỹ.

Kết quả khảo sát cho thấy, nội dung tự quyết của người dân chiếm cao nhất (80,9% số người được hỏi) cho biết có tham gia bàn bạc và quyết định mức đóng góp xây dựng giao thông thôn, xóm. Tỷ lệ này cho thấy, Ban Chỉ đạo xây dựng nông thôn mới huyện Yên Lạc đã tích cực tuyên truyền, vận động người dân tự nguyện tham gia, tự bàn bạc và quyết định mức đóng góp kinh phí, ngày công lao động của mỗi gia đình cho việc cải tạo, nâng cấp, xây dựng mới đường giao thông thôn, xóm. Có 51,8% số người được hỏi cho biết có tham gia bàn và quyết định trực tiếp mức đóng góp các quỹ (đền ơn đáp nghĩa, vì người nghèo, khuyến học), đây là các quỹ mà người dân tự nguyện đóng góp, do đó mức độ tự quyết của người dân khá cao. Đối với 02 nội dung còn lại là mức đóng góp xây dựng nhà văn hóa thôn, xóm và mức đóng góp xây

dựng giao thông nội đồng, số người được hỏi có tham gia bàn và quyết định chiếm tỷ lệ thấp (13,6% và 12,6%).

2. Nguyên nhân sự tham gia chưa hiệu quả của công dân vào hoạt động quản lý nhà nước trên địa bàn huyện Yên Lạc

Thứ nhất, cơ sở pháp lý cho sự tham gia của công dân bước đầu đã được xây dựng bởi hệ thống pháp luật quy định về tham gia trực tiếp của công dân vào hoạt động QLNN của chính quyền địa phương. Thực tế hệ thống pháp luật quy định về tham gia trực tiếp của công dân vào hoạt động QLNN vẫn còn hạn chế trong triển khai do chưa có văn bản hướng dẫn thi hành Luật Trưng cầu ý dân năm 2015 và Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở năm 2022 (thời điểm điều tra, Chính phủ chưa ban hành Nghị định số 59/2023/NĐ-CP).

Thứ hai, chính quyền địa phương đã bảo đảm quyền của Nhân dân được biết, tham gia ý kiến, thực hiện và quyết định các công việc của địa phương trên thực tế, nhưng vẫn còn một số CBCC địa phương chưa nhận thức đúng và đầy đủ về vai trò của công dân tham gia vào hoạt động QLNN tại địa phương. Mặt khác, các cấp chính quyền mới chỉ chú trọng việc tuân thủ các quy định về sự tham gia của công dân mà chưa có nhiều biện pháp thúc đẩy công dân tham gia tích cực, chủ động vào hoạt động QLNN.

Thứ ba, người dân chưa nhận thức đầy đủ về quyền, nghĩa vụ và vai trò làm chủ trong hoạt động QLNN. Do đó, chưa chủ động quan tâm tới các thông tin hay công việc của địa phương, còn quan niệm công việc thuộc quyền và nghĩa vụ của mình là công việc của chính quyền địa phương. Tâm lý e ngại, sợ va chạm hoặc ỷ lại, chủ nghĩa cá nhân hẹp hòi vẫn tồn tại trong một bộ phận người dân, gây cản trở sự tham gia của người dân. Người dân cũng chưa hiểu biết đầy đủ về vấn đề mà địa phương đang phải đối mặt, chưa thể hiện ý kiến về vấn đề tại địa phương.

Thứ tư, ngân sách cho công tác tuyên truyền và phổ biến pháp luật nói chung, pháp luật quy định về tham gia của công dân vào hoạt động QLNN nói riêng còn hạn chế. Do đó không thể thường xuyên tổ chức các buổi họp mặt, trao đổi, phổ biến giữa chính quyền với người dân.

3. Giải pháp thúc đẩy sự tham gia của công dân vào hoạt động quản lý nhà nước trên địa bàn huyện Yên Lạc

3.1. Về thể chế

Việc Quốc hội thông qua Luật Trưng cầu ý dân năm 2015 và Luật Thực hiện dân chủ cơ sở năm 2022 đã kịp thời thể chế hóa chủ trương phát huy dân chủ XHCN với phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng” là một bước tiến đặc biệt quan trọng, thể chế hóa chủ trương, đường lối theo tinh thần Nghị quyết Đại hội XIII của Đảng, cụ thể hóa quyền làm chủ của Nhân dân được quy định trong Hiến pháp năm 2013. Để triển khai và áp dụng hiệu quả trên thực tế, trên cơ sở Luật và các Nghị định của Chính phủ, các cơ quan có liên quan cần sớm ban hành văn bản hướng dẫn thi hành theo thẩm quyền.

3.2. Về nâng cao năng lực của đội ngũ cán bộ, công chức và người dân

3.2.1. Nâng cao năng lực tham gia cho người dân vào hoạt động quản lý nhà nước

Đẩy mạnh công tác truyền thông về quyền và nghĩa vụ công dân trong cộng đồng dân cư, nhất là quyền và nghĩa vụ tham gia vào hoạt động QLNN tại địa phương. Áp dụng đa dạng các hình thức tuyên truyền, phổ biến pháp luật về tham gia của người dân vào hoạt động QLNN nhằm nâng cao nhận thức trong cộng đồng dân cư. Quan tâm bồi dưỡng, phổ biến cho người dân kiến thức chuyên môn, pháp luật, văn hóa - xã hội, khoa học và công nghệ để nắm bắt và hiểu được chính sách, pháp luật. Qua đó, giúp người dân nâng cao kỹ năng tiếp cận thông tin, cung cấp thông tin và đóng góp ý kiến, kỹ năng cộng tác và tự quyết; kỹ năng diễn đạt để hiểu để CBCC lắng nghe, tiếp thu ý kiến của mình; đồng thời thúc đẩy sự gắn bó vì mục tiêu chung của địa phương.

3.2.2. Nâng cao năng lực của đội ngũ cán bộ, công chức về vai trò của công dân tham gia vào hoạt động quản lý nhà nước tại địa phương

Nâng cao nhận thức của đội ngũ CBCC, nhất là người đứng đầu về vai trò của công dân tham gia vào hoạt động QLNN tại địa phương. Cán bộ, công chức cấp cơ sở cần ý thức phải tạo điều kiện cho công dân tham

gia vào công việc chính quyền có hiệu quả và thực chất, để họ là chủ thể của quá trình hoạch định chính sách và kế hoạch của chính quyền chứ không chỉ là người quan sát, giám sát. Nắm vững các quy định pháp luật liên quan đến công tác QLNN, hoạt động thực thi công vụ, chức trách, nhiệm vụ, quy tắc hành vi ứng xử; hiểu rõ quy trình hoạch định chính sách và kế hoạch có sự tham gia của công dân; mức độ, công cụ và hình thức tham gia của công dân ở các giai đoạn của quá trình đó.

3.3. Về tổ chức và hoạt động của chính quyền

Thứ nhất, tăng cường và mở rộng phạm vi, hình thức tiếp xúc với công dân.

Về phạm vi tiếp xúc: chính quyền cần tiếp xúc với đa dạng các thành viên của cộng đồng dân cư, đặc biệt đối với các đối tượng yếu thế, đối tượng đặc thù. Về hình thức tiếp xúc: chính quyền cần mở rộng và tăng cường tiếp xúc trực tiếp với người dân như họp thôn, xã, hoạt động tiếp công dân, giải quyết khiếu nại, tố cáo, hoạt động trợ giúp pháp lý, hòa giải ở cơ sở; tiếp xúc khác qua hòm thư góp ý, phiếu lấy ý kiến và qua phương tiện mạng xã hội, cổng thông tin điện tử của chính quyền với công dân.

Thứ hai, cải thiện chất lượng tham vấn người dân cho cán bộ, công chức.

Cải thiện chất lượng tham vấn cho CBCCC thông qua bồi dưỡng về các kỹ năng như: xây dựng quan hệ đối tác/hợp tác, xây dựng các nhóm phối hợp/hỗ trợ lẫn nhau; lắng nghe các quan điểm, ý kiến khác nhau; có năng lực hòa giải, thương lượng, dung hòa và gắn kết các lợi ích khác nhau giữa các nhóm dân cư; tìm kiếm sự đồng thuận và xác định không thể đồng thuận khi giải quyết các vấn đề.

Thứ ba, tăng cường trách nhiệm giải trình đối với các ý kiến đóng góp và thắc mắc của công dân.

Trách nhiệm giải trình là nghĩa vụ của cơ quan, tổ chức nhà nước và CBCCC, người có thẩm quyền thực thi nhiệm vụ. Đối với ý kiến đóng góp của công dân, chính quyền cần công khai và giải trình việc tiếp thu ý kiến, mức độ tiếp thu, không tiếp thu ý kiến và lý do; quy trình giải quyết ý kiến công dân, giải quyết vấn đề và ra quyết định của chính

quyền. Tăng thời lượng giải trình của chính quyền cấp xã hoặc thông qua hình thức trả lời các câu hỏi của công dân, đặc biệt là những thông tin liên quan đến tài chính, khiếu nại, tố cáo, khiếu kiện và đất đai.

3.4. Về các nguồn lực

Phân bổ ngân sách để đảm bảo nguồn lực cho cơ sở vật chất; nâng cao hiệu quả công tác tuyên truyền, giáo dục, phổ biến thông tin cho công dân; nâng cao năng lực cho cán bộ, công chức và công dân. Huy động nguồn lực để thúc đẩy tham gia của công dân vào hoạt động quản lý nhà nước. Trong bối cảnh nguồn lực công bị hạn chế, để thúc đẩy tham gia của công dân cần chủ động huy động nguồn lực địa phương (nhân lực, vật lực, tài lực, trí tuệ tập thể, kiến thức và kinh nghiệm) từ chính cộng đồng dân cư. Cần đảm bảo tính tự nguyện của người dân vì lợi ích chung trong huy động nguồn lực cũng như công khai, minh bạch, đồng thời có cơ chế kiểm soát chặt chẽ các khoản đóng góp của người dân./.

Tài liệu tham khảo:

- UBND huyện Yên Lạc, tỉnh Vĩnh Phúc, Báo cáo Kết quả xây dựng và thực hiện quy chế dân chủ ở cơ sở năm 2021.
- UBND huyện Yên Lạc, tỉnh Vĩnh Phúc, Báo cáo Kết quả thực hiện nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội năm 2020, 2021, 2022.
- UBND huyện Yên Lạc, tỉnh Vĩnh Phúc, Báo cáo Tổng kết 10 năm thực hiện Chương trình Mục tiêu quốc gia xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010 - 2020.
- Quốc hội, Luật Trưng cầu ý dân số 96/2015/QH13.
- Quốc hội, Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở số 10/2022/QH15.
- Nguyễn Trọng Bình và Nguyễn Thị Ngọc Anh, Sự tham gia của người dân trong quản lý công, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp, số 1/2019 (377), tr.377.
- Ban Dân vận Trung ương, Quy chế dân chủ ở cơ sở, Ý Đảng, lòng dân, Nxb. CTQG-ST, H.2005.
- Ủy ban Thường vụ Quốc hội, Pháp lệnh số 34/2007/PL-UBTVQH11 về thực hiện dân chủ ở xã, phường, thị trấn.